

IDÉPOLITIK ELLER TRIVIALPOLITIK

Af forskerstipendiat, mag. art. *Bent Jensen*

Målet med lighed er ikke blot at fylde mere i pengepungene til dem, der mangler. Til syvende og sidst drejer det sig om at humanisere forbindelsen fra menneske til menneske.

Chefredaktør Bent Hansen: »Velstand uden velfærd. Kritik af det danske klassesamfund«. København 1969.

Indledning

En aftenstund i 1860 vendte biskoppen af Worcester hjem fra et, nu såre berømt, møde i British Association i Oxford. Ved teen fortalte biskoppen sin kone, hvad der var sket på mødet: Professor Huxley havde påstået i sit foredrag, at mennesket nedstammer fra aberne. Rygtet fra dengang fortæller, at bispinden forskrækket slap tekoppen med disse ord: 'Nedstammer fra aberne! Lad os håbe, det ikke er sandt. Men *hvis* det er sandt, lad os så bede til, at det ikke bliver almindeligt kendt!'

Nu er det ikke min agt her at fremlægge en ny videnskabelig teori, der vælter hele det aktuelle verdensbillede på gulvet. Der kan højst blive tale om et forsøg på at rokke ved et lillebitte, lokalt hjørne af det billede: Jeg mener, at der i Danmarks reformpolitik i Grønland har været indbygget et alvorligt, *fundamentalt* fejlgreb. Men jeg skønner optimistisk, at en hel del kan rettes op, vel at mærke med radikale midler. Og derfor vil jeg i samme åndedrag forsøge at lægge en *alternativ* grønlandsk samfundsudvikling frem til overvejelse og debat. Dog vil jeg, i modsætning til biskoppens kone, udtrykke det fromme håb, at såvel de grønlandspolitiske vildfarelser som de alternative muligheder netop *bliver almindeligt kendt*.

Hele det dansk-grønlandske kontaktforhold trænger nemlig i kolossal høj grad til at blive løftet ud af den temmelig sekteriske kontorverden, hvor opgaverne sædvanligvis behandles og diskuteres i det daglige (og i det uendelige fristes man til at tilføje). Det er et meget lukket univers. Der foregår en næsten lammende indavl med hensyn til både synspunkter og arbejdsmetoder. Og dét er faktisk katastrofalt, når man skal løse så utraditionelle samfundsopgaver, som der er tale om. Hvis man i den kommende udviklingsfase overhovedet skal kunne lægge roret så kraftigt om,

Foredrag holdt den 16. november 1971 for medlemmer af Folketinget og Christiansborg-Klubben af 1914 (arrangør) som et aftenmøde i Folketingets Fællessal med efterfølgende debat i »Snapstinget«.

som jeg finder alt taler for at gøre det, så vil det nok kræve, at så mange kritiske sind og så mange gode viljer som muligt, altså også dem *uden for* det etablerede grønlandsarbejde, træder til nu med vågen interesse og opbakning.

Dette ønske skal opfattes bogstaveligt. Jeg er overbevist om, at de dansk-grønlandske opgaver behøver en helt ny form for dansk bevågenhed – en bevågenhed, der adskiller sig fra den trivielle, som er en plage for både menige og myndigheder i det daglige arbejde; dén nemme grønlandsinteresse, der går ud på, at nu skal de stakels grønlændere have det „lige så godt som i Danmark“. Det er en *gennemgribende holdningsændring*, der er behov for. Det væsentligste kendetegn må efter min opfattelse være, at man fra Danmark i fremtiden yder idémæssig og anden nødvendig bistand til følgende udviklingslinie: Et Grønland, der bygges op ud fra andre forudsætninger og forbilleder end blot de danske, dvs. først og fremmest ud fra *grønlandske realiteter* i meget vid forstand. Jeg må advare om, at det er et overordentligt vidtrækkende skridt. Og ikke mindst derfor kan det være ønskeligt, at langt bredere kredse end den nuværende „menighed“ går ind i en fælles nytilnærmelse, teoretisk og praktisk.

En del af fornyelsen bør efter min mening være, at man i fremtiden gør grønlandsarbejdet til *mere* end et arbejde for Grønland. Jeg tror, at der kan fremstå et helt nyt og frugtbart perspektiv både for samfundsudviklingen i Danmark og i Grønland, i det øjeblik man indstiller sig på en virkelig *vekselvirkning* imellem de to folk, de to kulturer. Der kan blive tale om en ganske enestående mellemfolkelig befrugtningsproces – socialt, idémæssigt, kulturelt. Det, som Grønland står for, og de samfundsprocesser, der foregår i landet, kan have stor relevans for den generelle, danske samfunds- og kulturdebat (der jo forresten også af og til bærer præg af lokal indavl). Jeg mener, at disse søgende hjemmedanske overvejelser *kan* høste gavn af en nord-sydgående strøm af menneskelige erfaringer og impulser.

Men forinden er der en række forhindringer og erkendelsesforløb, der skal overstås. Og i det følgende vil jeg gå lidt tættere ind på denne problematik. Jeg vil, med lidt uddybninger hist og her, følge hovedlinierne i, hvad jeg har skrevet og sagt om emnet siden 1950'erne.¹ Det bliver altså på en måde blot høvlspåner fra værkstedet. Men høvlspåner henregnes jo til brændbart materiale. Og nu, præcis 250 år efter påbegyndelsen af den permanente dansk-grønlandske kontakt, er det vist ikke eet sekund for tidligt, at de to folk går ind i en egentlig kulturel dialog.

1. Kulturbegreb og kulturpolitik

Først nogle få ord om den del af selve kulturbegrebet, som man med det samme bør arbejde med, mener jeg, hvis man sætter sig for at føre moderne dansk-grønlandsk og grønlandsk-dansk kulturpolitik.

Et eksempel fra den danske kulturdebat kan måske bringe os hurtigt på sporet. De fleste husker nok begivenhederne i 1965, efter at kulturministeriet havde foreslået statsstøtten til kunsten udvidet. Der rejste sig en heftig protestbølge, den såkaldte rindalisme, under anførsel af lagerforvalter P. Rindal. På et tidspunkt diskuterede han med malerprofessor Niels Lergaard, der sagde: 'Vil De, hr. Rindal, at vi skal undvære litteraturen og musikken? Vil De kunne undvære disse værdier? Vil De have rensset samfundet for al kultur? ... Næsten alt, hvad De dagen igennem kommer i berøring med, udspringer af en kunstnerisk skaben. Deres kuglepen, den stol, De sidder i, den bil, De kører i. Men De vil udrydde kunsten og kulturen i det hele taget. Kan De da ikke se, at et folk ikke er noget folk uden kultur? Kan De ikke se, at vi med Deres krav igen er på vej ned på fire?'

Hertil svarede P. Rindal: 'Når De, hr. Lergaard, nævner stol og bil og hvad ved jeg, så er det slet ikke ting, jeg forstår ved kultur. Jeg har selv en meget dyb slægts- og kulturarv. Kultur er noget, jeg har sådan inde i mig selv. *Kultur, det er forholdet til andre mennesker og sådan noget!*'²

Hvad man end kan mene om de to debattørers argumenter for og imod *kunststøtte* (her holder jeg med Niels Lergaard), så er det lagerforvalter Rindal, der med sin „kulturdefinition“ bringer os nærmere en betragtningsvinkel, som bør være central, i Danmark og i Grønland og hvorsomhelst: Kultur, det er forholdet til andre mennesker og sådan noget ... Jeg mener med andre ord, at en *social*, altså mellem-menneskelig, tilnærmelse til kulturbegrebet er jordnær og perspektivfyldt, når man i fremtiden skal føre kulturpolitik og dermed politik. Sociale normer og sociale former i det daglige, menneskelige samliv, dét er da *samfundskulturens* hovedelementer. Dermed udelukkes bestemt ikke de såkaldte „finkulturelle“ sider af kulturbegrebet: Skønlitteratur, malerkunst, musik og meget mere; de er „sociale“ hver på deres måde. Men en specifikt social kulturtilnærmelse gør selve forholdet mellem mennesker til *nøgleproblemet*. Og herfra er der ikke noget langt spring til at gøre selve arbejdet med menneskelige trivselsfaktorer i dybeste forstand til en kulturpolitisk – og dermed politisk – *nøgleopgave*.

Det er ingen hemmelighed, at sociale adfærdsformer og adfærdsnormer varierer noget fra folk til folk, fra kultursystem til kultursystem, især i det ydre. Og selv inden for et enkelt geografisk område kan vi som bekendt finde flere, oftest traditionsbestemte forskelligheder med hensyn til social holdning og social praksis. Men går vi dybt ind bag de udvendige konventioner, stikker *lighederne* fra gruppe til gruppe nok så meget i øjnene.

Det er umiddelbart forståeligt, at et folk som det grønlandske havde udformet en social kultur, der hang sammen og f. eks. ikke var splittet op i væsentlige holdningsmæssige gruppeforskelle. Der var ingen erhvervsmæssig differentiering. Eskimo-

kulturen var en jægerkultur, og dét faktum gjaldt for alle i bopladsen. Det er også let forklarligt, at grønlændernes sociale kultur blev domineret af solidaritet, gensidig hjælp og et smidigt samarbejde mellem individerne. Jægerlivet i de arktiske ødemarker var en barsk overlevelseskamp. Og social sammensvejsning blev simpelthen en snedig overlevelsesteknik, uden hvilken der næppe ville have været eskimoer til, da missionær Hans Egede kravlede i land på klipperne ud for Godthåb.

Denne mellem menneskelige samlivsmetode, findyrkelsen af de sociale relationer, blev på een gang en nødvendighed og en social filosofi. Den gik kort og godt ud på, at mennesket har det bedst i et nært samvirke og et dybt interessefællesskab med andre.

Det er mit bestemte skøn, at selv efter de langvarige kolonisationspåvirkninger udefra var dette holdningsmønster dybt forankret i grønlændernes bevidsthed langt op i nutiden. Den sociale værdiholdning var hos hovedparten af den anonyme, jævne befolkning, langt mere end den udenforstående normalt forestiller sig, virkelig dybt influeret af den eskimoiske samfundskultur – også omkring starttidspunktet for den moderne reformpolitik fra 1950'ernes begyndelse.

Før vi går lidt ind på denne reformpolitik og dens forskellige følger, vil det være naturligt at spørge: Hvordan indgik grønlændernes egen sociale kultur i reformplanlægningen efter Anden Verdenskrig? Det er let at svare: Grønlændernes samfundskultur indgik *ikke* i den planlægning! At den ikke gjorde det, er forsåvidt et ganske kontant udtryk for, hvor virkelighedsfjernt og upraktisk man går til værks, når man bygger på en traditionel, snæver og eksklusiv kulturopfattelse. De fremmede administratorer havde slet ikke blik for grønlændernes sociale kulturpraksis og den værdimæssige prioritering, der lå bag. Og grønlænderne selv havde umådeligt svært ved at formulere deres egen kultur i konkrete, planlægningsrelevante vendinger.

Et stilfærdigt, dengang overset og nu forlængst glemt optræk til en dansk-grønlandsk kulturdialog kan måske illustrere situationen bedre end en omstændelig rapport her. Man var igang med søsætningen af de første store reformer. Der var møde i Grønlands Landsråd i Godthåb. Datoen var den 3. oktober 1951. Den danske landshøvding havde forelagt en statsministeriel skrivelse, der fastslog, at landshøvdingen som øverste forvaltningschef i Grønland skulle have indseende med og fremme grønlændernes kulturelle udvikling på enhver måde. Til hjælp i dette arbejde havde man nedsat et „*Kulturråd*“. Og nu bad et af medlemmerne i Landsrådet, Frederik Lynge, om ordet. Han ønskede at 'spørge, om der udelukkende arbejdedes på basis af dansk kulturs indførelse i Grønland. Han håbede ikke, at rådet ville tilsidesætte den grønlandske kulturs bibeholdelse. Visse grene af den grønlandske kultur måtte man opretholde og opelske ...'

Hertil svarede landshøvdingen, statsrepræsentanten (og samtidig både Landsrå-

dets og Kulturrådets formand), at 'man – om man så må sige – ville kæle for den kultur, der var i landet. Kulturen udefra ville måske nok „gå igennem danske briller“, men det var naturligt at bevare de ting, der havde kulturværdi, fra det land man arbejdede i ...'³

Der blev *ikke* kælet for grønlændernes samfundskultur, alene af den grund at administratorerne ikke kendte noget videre til den. Man havde planerne klar til at ændre grønlændernes samfund i retning af det danske. Og de planer indeholdt hver-

ken idépolitiske eller praktiske anvisninger på, hvordan man kunne slå bro mellem den traditionelle sociale kultur og en moderne samfundsudvikling. Man stiledede, mere eller mindre bevidst, mod en total samfundsændring ud fra danske forudsætninger, *ikke en videreudvikling af noget allerede eksisterende i lokalsamfundet.*

Når vi i dag står over for en alvorlig *kulturkonflikt* i Grønland – og dét gør vi – så er det, mener jeg, i første række en konflikt imellem to, i bund og grund uforenelige *samfundskulturelle livsmønstre*, forenklet udtrykt: På den ene side *konkurrence-samfundet*, som var bygget ind i den danske reformmodel, og på den anden side det *kooperative* holdningsmønster, der var grønlændernes eget sociale livsgrundlag.

Det er dette voldsomme sammenstød, vi først og fremmest må have for øje, tror jeg, hvis vi vil forstå grønlænderne og grønlandsproblematikken idag. Skal der i fremtiden føres dansk-grønlandsk kulturpolitik, må man stile bevidst mod kulturpolitisk konfliktløsning. Men dét nødvendiggør, som allerede antydnet, et radikalt alternativ til den nuværende grønlandspolitik *i sin helhed.*

2. *Fremskridt og tilbageskridt*

Først: Hvordan er det da gået med de *partielle* reformbestræbelser?

Der er meget at glæde sig over! Tuberkulosedødeligheden i Grønland hørte til den højeste i verden. Reformadministrationen gik hurtigt og energisk igang med bekæmpelsen. Man satte det fornødne mandskab på opgaverne og betalte, hvad det kostede. Resultatet er strålende. Tuberkulosen er på rekordtid reduceret ned til næsten ingenting.

Uddannelsesniveaueet er blevet hævet meget betydeligt, og det samme gælder boligstandard og levefoden i almindelighed. Opbygningen af det erhvervsmæssige underlag gik det langsommere med; men der *er* sket en ganske nævneværdig modernisering af fiskeriet og fiskeforarbejdningen. Og vender vi os til den trafikale kommunikation, er der ligefrem sket revolutionerende forbedringer.

Der er gennemført markante politisk-administrative reformer inden for lokal-kommunerne og det centrale Grønlands Landsråd.

Det gælder om at være alsidig og fair i sin bedømmelse og ikke overse de fremskridt, som er til at tage og føle på. Men det er også vigtigt at anskue reformerne *relativt*. Der var virkelig store forsømmelser at udbedre i Grønland efter Anden Verdenskrig! Og selv forholdsvis beskedne forbedringer i en hjemmedansk sammenhæng måtte uvægerligt fremstå som kæmpemæssige fremskridt i den grønlandske reformmark. Man må ikke glemme denne relative betragtningsmåde. Men, sagt igen og igen: Danmarks vilje til at sætte penge og kræfter ind på vidtgående, konstante reformændringer i Grønland var uomtvistelig. Der er synlige resultater i hobe-tal. De er bevis nok.

Men historieforløbet siden 1950'erne er ikke *så* enkelt. Samtidig med de partielle forbedringer er der år for år sket nogle afgørende sociale *tilbagekridt*. Udviklingspolitikken, som den er endnu, indebærer en fortløbende, kvalitetsmæssig forringelse af de mellemmenneskelige relationer, af samfundskulturen. Den personelle og økonomiske indflydelse fra Danmark har lagt grunden til dybe klasseskel i det grønlandske samfund. Og bestræbelserne på „normalisering“ – og dét vil sige: uafladelig sammenligning med danske forhold – har ført til en skæbnesvanger virkelighedsflugt i det grønlandspolitiske arbejde, flugten fra den *grønlandske* virkelighed.

Det, som man med fuld ret kalder overvældende tilpasningsproblemer i dagens Grønland, er tilpasningsvanskeligheder over for en fremmed samfunds- og samlivsmodel, der, uden samklang med de lokale kulturmæssige eller økonomiske realiteter, simpelthen er implicit, er bygget ind i den udviklingspolitiske målsætning. For mig at se hænger alkoholmisbruget, væksten i kriminalitet og psykosomatiske forstyrrelser, derunder det stigende aggressionsniveau blandt grønlænderne, ikke mindst og i meget dyb forstand sammen med den opløsning af det intime gruppeliv og de dertil knyttede værdiholdninger *plus* den polarisering mellem individerne, som er indeholdt i selve den vesterlandske by- og industrisamfundsmodel, man har haft som forbillede i planlægningen.

For det andet må man, mener jeg, afvise den udbredte administrative ønsketænkning, der vælger at betragte disse dybtgående problemer som rent forbigående overgangsvanskeligheder, som bl. a. vil løse sig selv med opvæksten af en ny generation. Der er ikke mange danske, heller ikke internationale, erfaringer, der godtgør tilstrækkeligt tydeligt, at en uharmonisk og problemfyldt forældregeneration – som den i Grønland – er i stand til at opdrage en børnegeneration således, at den bliver harmonisk og velfbalanceret. Cirklen er ond. Det er langtidsproblematik dette her. Og der er tale om langt mere komplekse, menneskelige processer, end det ministerielle kontorniveau magter at overskue, endsige drage konsekvensen af. Og konsekvensen er, at den opstillede udviklingsmodel næppe overhovedet er gennemførlig! Der er megen tankevækkende alvor i socialforskeren Bent Rold Andersens vurdering af denne situation (1969):

‘De alvorlige tilpasningsproblemer omfatter næsten hele befolkningen. Herved bringer de menneskelige tilpasningsproblemer selve grønlandspolitikken i fare, når målet for denne er, at grønlændere bemander kuttere og trawlere, driver fabrikkerne, leder virksomhederne og varetager det praktiske styre. Vi må nu erkende, at udviklingen kan kvæle sig selv, hvis den får lov at skabe menneskelige tilpasningsproblemer. De sociale og menneskelige konflikter er blevet den væsentligste væksthæmmende faktor.’⁴

Forsåvidt der *iøvrigt* var basis for at stile mod den samfundsmodel, der er stillet op, kunne man da forestille sig, at nogle kraftige socialpolitiske indgreb kunne lappe og måske lette ganske afgørende på dette menneskelige pres. Synspunktet høres ofte og kan virke besnærende. Men jeg finder det ikke holdbart. Og det er igen udtryk for en *partiel* tilnærmelse til kulturkonflikten, som må løses på baggrund af en langt mere omfattende *helhed*. Og helheden er i denne sammenhæng følgende:

Der er *ikke* i Grønland noget biologisk grundlag, ingen produktionsbasis, for at opbygge et samfundsmønster efter gennemsnitsdansk erhvervsforbillede eller økonomisk struktur. Og der er ingen praktiske muligheder for at skabe en materiel levestandard, der blot nogenlunde nærmer sig den materielle levestandard i Danmark. Når det for en flygtig betragtning kan se ud, som om man alligevel er nået langt i den henseende, så bør alle vide, at det er arktiske teaterkulisser, man betragter. De er ikke af denne verden. Det er en kunstigt skabt standard, stort set alene i kraft af de vældige kapitaloverførsler fra den danske finanskasse – et enormt investerings- og driftsbudget pr. grønlandsk indbygger, man måske ikke kan finde magen til i noget andet udviklingsområde i verden eller i verdenshistorien. Alene for at fastholde det nuværende, kunstige niveau må denne kapitaloverførsel fortsætte i et væsentligt omfang.

Allerede af den grund, at der ikke er erhvervsmæssig baggrund for at konstruere et Lille-Danmark i Grønland, kan der næppe findes nogen rimelig, logisk begrundelse for da alligevel at gøre det – praktisk, administrativt og ideologisk.

Den mest oplagte konsekvens heraf vil efter mit skøn være, at man – dvs. grønlandere og danskere i forening – nu for alvor giver sig i lag med at opstille de praktiske retningslinier for et *andet* samfundsmål, en anden samfundskultur, man da har lyst til at arbejde for, idealisere, gennemføre.

Jeg er ikke i tvivl om, at der i Grønland er en hel del muligheder for at realisere et mere alment alternativ til den nuværende, konflikthærgede samfundstype, som kun de mest forhærdede og de, der ikke vil bruge øjnene til at se med, kan finde tilstrækkeligt livsbekræftende.

3. Alternativet og radikalitetens nødvendighed

Alle begivenheder og alle erfaringer fra de sidste to grønlandspolitiske årtier taler, såvidt jeg kan se, for at anlægge en radikal, helhedsbetonet strategi i udviklingspolitikken.

Naturligvis skal der stadigvæk partielle reformer til. Der må dog samtidig en *overordnet* erkendelse til: De, der foretrækker at leve i Grønland fremfor andre steder, må i vid udstrækning indstille sig på at gøre det på Grønlands egne livsbeta-
tingelser (1); i et samlivsmiljø og med en økonomisk styringsform, der passer mest

muligt til disse betingelser, og som skaber det fornødne samvirke om opgaverne (2) ; med samfundsmedlemmernes størst mulige, direkte indflydelse på den økonomiske, miljømæssige og dermed politiske kurs (3) – og med den forudsætning, at den personalebistand, der måtte blive nødvendig udefra, da bliver et hidkaldt personale, som er rekrutteret til og på forhånd motiveret til netop *dette* vidererækkende formål (4).

Det er følgelig en ny samfundsproces, der må startes. Det er en aktiviserende *proces*, der her tænkes på – ikke en endegyldig patentløsning, ikke en totalt afklaret udviklingspolitik eller en statisk samfundsmodel. Det er lige det modsatte.

I det følgende vil jeg eksemplificere ganske kort ud fra forslagsskitzen i min bog „En livsform ved korsvejen“ :

A. *Kooperation.*

En gennemgribende kooperativ/kollektiv økonomisk politik bør prioriteres meget højt som et fundamentalt led i en sådan proces. Det er nu erkendt fra ledende dansk

kooperationsside, at andelsformen er 'den eneste måde, hvorpå den grønlandske befolkning kan opnå ansvar og indflydelse på deres eget erhvervsliv'. Forudsætningen er, hedder det videre, at det kan blive 'sunde virksomheder, der naturligt kan glide ind i det øvrige grønlandske samfund'.⁵ Jeg mener, at man må gøre sig klart, at dét igen forudsætter, at det ikke uden videre bliver en kopi af dansk Kooperation, man bygger op. Det må være kooperative el. kollektive organisationsformer, der primært tager udgangspunktet i grønlændernes egne, lokale, muligheder (som jo iøvrigt rent produktionsmæssigt vil variere fra egn til egn). I anden række må der hentes løbende inspiration fra kooperative/kollektive eksperimenter i andre, mere eller mindre beslægtede samfundstyper i den store verden. Der er ganske mange konkrete erfaringer derude, negative og positive, som kan hentes hjem til Grønland og bearbejdes i en lokal sammenhæng. Med det formål kan man så at sige med det samme begynde at udsende unge, vågne grønlændere – og dem er der mange af – til Israel og mange andre steder i verden på feltstudier.

B. *Decentralisering.*

En af bærepillerne i en ny helhedsstrategi bør være den videst mulige decentralisering af de politiske og administrative opgaver, der skal løses. Lad mig illustrere tankegangen ved at bruge en andens formulering, en udtalelse af professor Anders Ølgaard: At skal der på længere sigt 'skabes et samfund i Grønland, der – omend med omfattende økonomisk støtte fra Danmark – er levedygtigt, så må man se i øjnene, at det skal være et *grønlandsk* samfund, altså et samfund, som grønlænderne selv kan magte i den forstand, at de selv kan besætte hovedparten af jobbene – også de ledende funktioner – og derved selv træffe beslutningerne'.⁶ At der ikke kan blive tale om europæisk levestandard, men et måske betydeligt lavere mål i materiel henseende, dét taler altså i sig selv for vidtgående decentralisering som praktisk metode.

Man kunne også begrunde decentraliseringen således: At de, der vælger at bygge en tilværelse op på det foreliggende grundlag, da selv må træffe denne store beslutning. De må i fællesskab gennemarbejde de praktiske muligheder fra dag til dag. Og de må gå sammen med de mange danske (eller måske andre folk også), der gerne vil være med til at bygge et sådant samfund op; det tror jeg forøvrigt, at mange mennesker med benene på jorden har lyst til.

C. *Miljøpolitik.*

I det hele taget må det være helhedsstrategiens konsekvens, at selve lokalsamfundets *mellemmenneskelige* miljø gøres til noget centralt i dette alternative samfund. Det vil blandt andet sige, at den fysiske udformning af byer og bygder, altså boligformer og boligplaceringer, kan blive af en vis betydning. Og jeg tror nok, at man i

tide må indstille sig på en lavere teknisk perfektionisme end den nuværende hist og her i det danske boligbyggeri i Grønland. Men den perfektionisme er også drevet ganske vidt! Det vil naturligvis tildels blive et spørgsmål om, hvordan man vil prioritere inden for de enkelte lokalsamfund, når man, bl. a. igennem radikal decentralisering, får de økonomiske realiteter foran sig – og ikke bare har en velvillig statskasse langt sydpå at malke af.

Endelig må man kunne håbe, at grønlændernes egen deltagelse i byggeprocessen i højere og højere grad og ved rationel tilrettelæggelse kan give billigere boliger – foruden nogle uvurderligt nyttige psykologiske bivirkninger, der måske kan blive det *allervigtigste* led i en miljøpolitisk strategi. Hvis man i fremtiden satser på at fremme den sociale kontakt mest muligt, som grønlænderne selv altid har gjort det, så må man måske gøre boligmiljøet gruppecentreret, så lavt som muligt og måske i overskuelige husklynger med 20–30 husstande i hver klynge. Men den øvrige politik, økonomien og beslutningstagningen, må køre på samme fundamentale holdningslinie, for at der skal være mening med den fysisk-tekniske miljøudformning.

D. Grønlandsuddannelse.

Dét må personalepolitikken også gøre. Og lægger man vægt på at få de rette folk til at gå ind i en ny form for grønlandsarbejde, en mere grønlandsk form, må de folk forberedes og uddannes rimeligt før udrejsen. Det bør ikke længere tolereres i et stykke bistandsarbejde, der vil kalde sig nogenlunde lødigt, at hundreder og atter hundreder af danske funktionærer – skolelærere, sygeplejersker, kontorfolk, teknikere osv. – hvert år placeres i Grønland, *uden* at de får nogen virkelig optræning i grønlandsk samfundskultur; *uden* at de får sproglig basis for at komme i personlig forbindelse med det jævne grønlandske folk, som de skal virke iblandt.

Det er virkelig et rystende faktum, at næsten ingen danske embedsmænd, overordnede eller underordnede, hernede eller i Grønland, er i stand til at tale blot et helt elementært grønlandsk. Det afslører en grundlæggende holdningsbrist i hele den dansk-styrede grønlandsadministration. Det er en grov administrativ sabotage af det officielle politiske mål, et snævert dansk-grønlandsk samarbejde. Det gør mig ondt at skulle bruge så stærke gloser; men de mildere vendinger i den anledning er forlængst anvendt og opbrugt igennem de sidste to årtier. Det må nu siges ligeud: Her foreligger, under 20 års moderne grønlandsarbejde, en hensynsløs og aldeles uforvarselig personalepolitisk nonchalance, som enhver tidssvarende styrelsesgren må tage afstand fra og tage afsked med, hurtigt og effektivt.

Det må i fremtiden være en ren og skær selvfølgelighed, at alt fremmed personale får en basisuddannelse, der kvalificerer dem med rimelighed, kundskabsmæssigt og holdningsmæssigt, til at arbejde sammen med det grønlandske folk. Specialkurser

for det nuværende chefpersonale, f. eks. på efteruddannelses-niveau, tror jeg heller ikke, at man kommer udenom. For alle nyansatte folk bør der skønsmæssigt være tale om en grønlandsuddannelse af minimalt 3 måneders varighed, for lærere måske allermindst det dobbelte.

Med andre ord: Der må gøres, hvad man overhovedet kan for at bringe de to folk fra de to vidt forskellige kulturer nærmere hinanden og ind i et egentligt, personligt samarbejde. Der må skabes gensidig forståelse hen over de eksisterende kløfter, som begge parter befinder sig rigtig skidt ved. Selv en beskeden forbedring af denne utålelige tilstand kan give meget løfterige muligheder, er jeg sikker på. *Grønlandsarbejdet må menneskeliggøres og lodiggøres.* Det må ikke bare betragtes som en forvaltningsmæssig funktion. Og jeg mener, at en regulær grønlandsuddannelse må blive et vigtigt led i en ny hovedmålsætning: Et tilværelsesmønster, der er mellem-menneskeligt og mellemfolkeligt i hele sit sigte. Et fremadrettet, konstruktivt samfund.

4. Helhedsstrategi og delproblemer

Den skitse til en anden grønlandspolitik, jeg har stillet op her i korte træk, er med fuldt overlæg formuleret i et *idealt* perspektiv. Fordi den nuværende grønlandspolitiske chancesejlads næppe nogensinde kan få ordentligt land i sigte. Og fordi det er på tide, at alle gør sig klart, hvilket samfund man agter at opbygge i dette arktiske yderområde. Først og fremmest må der *arbejdes* med disse spørgsmål i alle de praktiske enkeltheder. Og netop i de partielle enkeltspørgsmål er der hist og her alternative overvejelser igang. Derudover har jeg vished for, at mange i grønlandsarbejdet også meget gerne vil arbejde med en egentlig helhedsstrategi ud fra Grønlands egne forudsætninger. Men jeg har også på fornemmelsen, at der er adskillige i både over- og underordnede positioner, som nødtigt vil!

Under alle omstændigheder tilbagestår der en masse åbne del-spørgsmål, som må besvares i den kommende tid. Jeg vil lige strejfe *nogle* af dem:

a. *Til* grønlænderne og *kan* de dæmpe stigningstakten i den materielle levestandard ned?

Det er naturligvis et spørgsmål, som grønlænderne selv bør besvare. Og det vil de få rig lejlighed til, når de økonomiske kendsgerninger drages frem af statskonteringernes uoverskuelige dyb og præsenteres for åbent tæppe – til folkelig stillingtagen. Og det mener jeg, man bør gøre med det allerførste, dristigt og klart. Lad mig da i den forbindelse gøre opmærksom på, at det grønlandske folk altid har været tvunget til at være realitetsbetonet i et og alt. Og til at sætte tæring efter næring. Den skik, den grundholdning gælder skam stadigvæk ude hos det jævne befolkningsflertal. Og man skal ikke forestille sig, at den menige grønlander går og svømmer

i velstand! De kæmpemæssige kapitaloverførsler fra finanslovsbevillingerne går overvejende til offentlige investeringer og driftsomkostninger, tekniske anlæg, infrastruktur og den slags, som menigmand naturligvis indirekte nyder godt af, men som lige så ofte er noget fremmedartet og abstrakt noget. Det bliver ikke så svært for grønlænderne som helhed (altså det store flertal, som er fjernt fra danskernes verden) at indstille sig på et beskedent velstandsniveau, for dér befinder man sig i forvejen.

Problemet bliver nok snarere, om man kan skabe en rimelig økonomisk vækst, en god produktionsstigning der kan tilfredsstille nogle „fornuftige“ behov i fremtiden. I praksis må det til eksempel vise sig, om man bør satse på mange flere små, intensivt drevne produktionsenheder – ved siden af enheder med stordriftens fordele, der som bekendt ikke i enhver henseende behøver at være fordele!

De barske regnskaber ser efter alt at dømme sådan ud, at man næppe undgår finansiell bistand fra Danmark i et vist omfang (og jeg vil umiddelbart finde det oplagt, at man subsidierer sundhedsvæsen, uddannelse, kommunikation særlig rundhåndet, måske også yder nogen hjælp til boligbyggeriet ud fra en sundhedsmæssig betragtning, bl. a.). Men hovedopgaven er vel i virkeligheden at *kanalisere bistanden ind* i det grønlandske samfund, så den bliver inciterende for store grupper i det grønlandske folk. Hvis denne kanalisering gribes rigtigt an, så skulle, i hvert fald efter mit skøn, bedriftsformer af kooperativ/kollektiv natur have ganske gode muligheder de fleste steder i Grønland. Hvor grobunden i første omgang måtte synes begrænset, kan man jo da gøre, hvad man overhovedet kan for at sætte lidt fut i den holdning.

Men een ting må blive klart for enhver: De grønlændere, der ønsker at leve som i Danmark, bør begive sig didhen! Andet er der vist ikke at sige til det.

b. Men er det da ikke nødvendigt med centraliseret planlægning og central økonomisk styring i et, erhvervsmæssigt set, så ømfindtligt marginalområde som det grønlandske?

Det mener jo mange. Men det er vel i realiteten et af de del-problemer, man kan behandle grundigt og seriøst i næste ombæring, altså når man har gjort sig klart, hvor man vil hen med det samfund. Umiddelbart kan jeg slet ikke se noget overskyggende problem her. Vil man realisere den samfundstype, vi her har været inde på i korte træk, så må man gøre det mål til et *overordnet hensyn*. Og så må man indrette de forskellige styringsformer her ud fra! Endelig bør man nok også gøre sig klart, at centraliseret planlægning også kan udføres som *koordination*, ikke ligefrem styring fra et centrum, men koordination af decentraliserede udspil og initiativer. Noget af den slags er vel allerede så småt igang, bl. a. igennem Grønlandsrådets sekretariat. Men den linie kan formentlig drives endnu mere konsekvent.

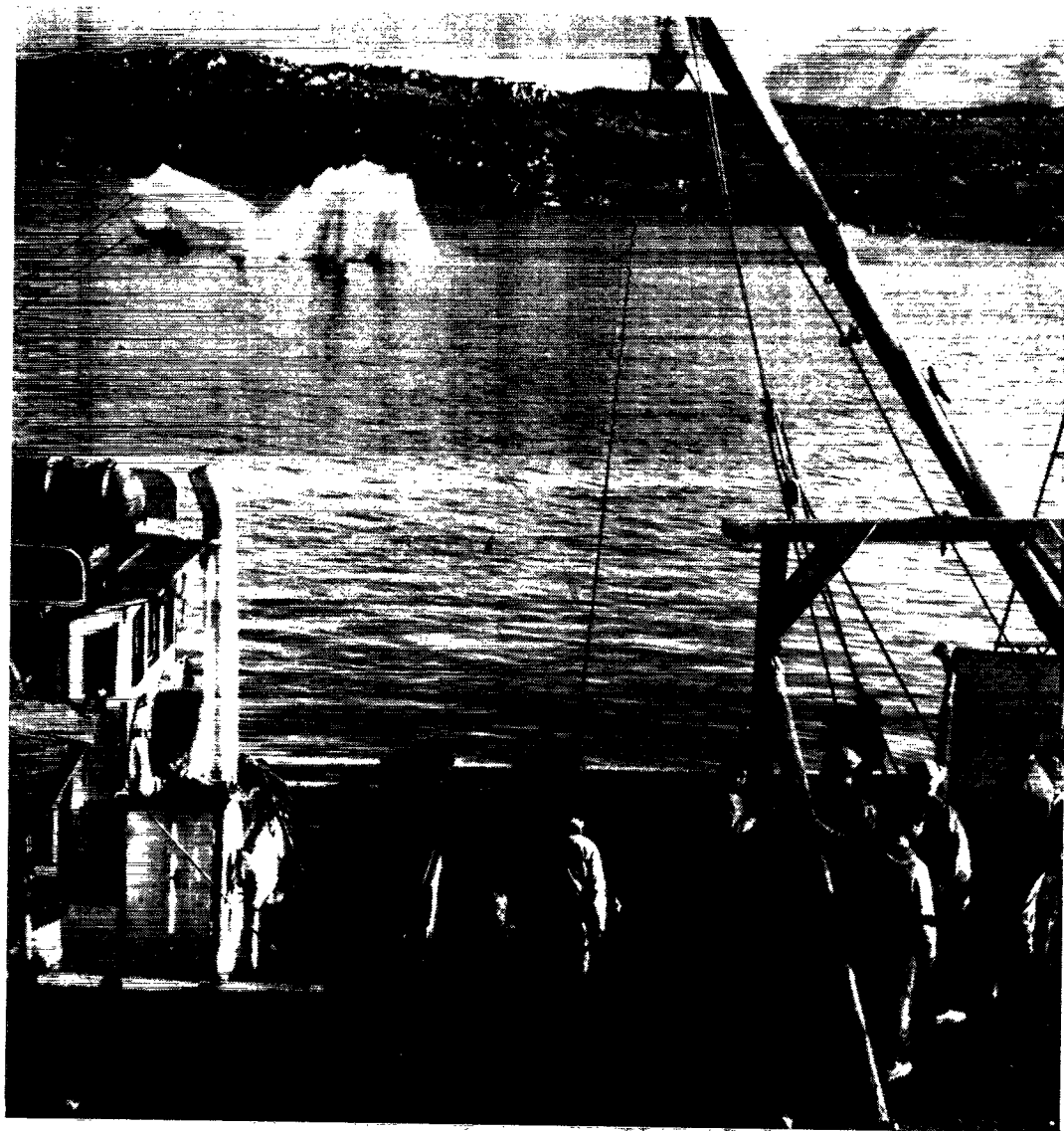
c. Om skolepolitikken, sprogpolitikken, oplysningspolitikken og mange andre, såre vigtige, men i realiteten partielle samfundsområder må gælde det samme synspunkt som over for andre partielle problemer: De må tilpasses til de fundamentale opgaver, der skal løses. Hvis man definerer opgaven som den at bygge et Grønland op med en kraftig vægt på social og miljømæssig trivsel – og med det grønlandske landskab og dets menneskekultur for øje – ja, da må skolen indrettes med det hovedformål at sætte børnene bedst muligt i stand til at beherske netop dét samfund og ikke nødvendigvis et fremmed, europæisk samfundsliv, de ikke skal leve i. Ud fra mange synsvinkler mener jeg, at skolen skal stille mange gode *tilbud* frem til den opvoksende generation, også *tilbud* om en virkelig, effektiv danskindlæring; det vil mange sikkert benytte sig af. Men understreger man, at det *er* tilbud, så vil de i langt højere grad end nu, hvor der nærmest er tale om et udviklingspolitisk ultimatum, spille ud til den enkeltes personlige *valg*. Det giver en langt mere behagelig problemstilling end den nuværende.

Oplysningspolitikken blev berørt lige før, og igen må dette synspunkt gælde: Vil man få et samfund til at fungere meningsfyldt i Grønland, må man stimulere folk så meget som muligt til det. Man må med andre ord gøre det formål til et *folkeanliggende*. Og den folkeoplysning, som sætter lige *så* effektivt og entusiastisk ind på at træne det grønlandske folk op til at styre og producere og skabe en hel masse, som man effektivt satte kræfterne ind på en folkelig tilslutning til tuberkulosekampagnen – ja, en *så* virkelighedsnær folkeoplysning kan man roligt spå nogle ganske solide resultater, der måske ligefrem kan komme til at forbløffe sortseerne.

Grønlænderne er nemlig ikke blot et realitetsbetonet folk. Det er også et positivt og tillidsfuldt folk. Den fysiske omverden og den sociale livsform har været med til at skabe denne socialpsykologiske udrustning hos grønlænderne. På trods af den megen dræbende pessimisme, som lurder rundt omkring i krogene i grønlandsarbejdet, så tør jeg godt påstå, at der er helt gevaldige menneskelige ressourcer, som vil kunne frigøres og bringes i aktivitet, i det øjeblik udfordringen ligger der og bliver gjort til – ja, en folkesag!

d. Men vil det overhovedet være muligt, vil nogen spørge; at få den danske central-administration stillet helt og helhjertet ind på en sådan radikal omlægning af grønlandsarbejdet? Altså en omlægning af den kurs, som embedsmændene har et stort reelt ansvar for, hvadenten man formelt placerer det politiske ansvar på politikerne eller ikke.

Spørgsmålet er naturligvis dybt relevant. Det er dog ikke indlysende let at besvare. Jeg vil alligevel forsøge på det. Det er i hvert fald nødvendigt at gå ud fra to ting: 1) Embedsmændene har administreret og planlagt ud fra de bedste motiver; dem synes jeg ikke, man kan finde nogensomhelst grund til at drage i tvivl. Men

2) ikke alle embedsmænd har været trygge ved den grønlandspolitiske kurs; tværtimod har en del af dem været temmelig utilfreds med den massive, virkelighedsfjerne kopiering af danske forhold, der har fundet sted, uden at det dog har kunnet lykkes for skeptikerne at dæmme op for den strøm. Inertien var for kraftig.

Alt i alt må man sikkert se i øjnene, at væsentlige led i grønlandsadministrationens stab idag hverken har lyst, vilje eller evne til at gå i spidsen for en linie efter de retningslinier, der her er ridset op.

Hvad angår den manglende lyst, så er der tilsyneladende adskillige ledere, der i så høj grad identificerer sig med den gennemgående linie i mange år, at de oplever udsigten til et sporskifte som noget i retning af en desavouering af deres eget arbejde, de gjorde gerninger. Det er altsammen forklarligt, men naturligvis meget beklageligt. Det er ikke det bedste motivationsgrundlag for fremtiden.

Med hensyn til den manglende vilje, så ligger landet sådan, at de grønlandsministerielle ledere i hierarkiets top gang på gang, mere eller mindre offentligt, har taget afstand fra den tanke overhovedet, at der skulle kunne findes noget alternativ til den efterhånden gammelkendte grønlandspolitik. Når der i så centrale embedsinstanser mangler tiltro til, at man kan gøre tingene på en *væsentligt* anden måde, end de pågældende er vant til, så skal man nok ikke sammesteds vente den helt store vilje til en ligefrem *radikal* nyindsats på feltet.⁷

Endelig det vanskelige spørgsmål med de manglende evner. Dermed mener jeg: evner just til *de* opgaver. Det er ubehageligt at skulle sige det – men Ministeriet for Grønland har ikke nogen bemærkelsesværdig ekspertise, som gør det organ specielt egnet til at beskæftige sig med grønlandere. Det er et dansk, juridisk forvaltningsorgan. Afstanden til grønlanderne er ikke blot stor i kilometer. Den er enorm med hensyn til kultur, sprog og psykologi. Ministeriets embedsmænd, overordnede og underordnede, er unægtelig temmelig ukyndige på disse områder. Det er rent ud sagt skrækkeligt ufyldestgørende med en embedsstand med et så kantet og kluntet forhold til de jævne mennesker, de er sat til at være eksperter for. Som nævnt mener jeg nok, at en vis efteruddannelse kan råde bod på nogle af de uhyggeligste kundskabsmangler rent grønlandsfagligt. Men de embedsmænd, der vitterligt ikke ønsker den ballast, kan man vel vanskeligt påtvinge den. Det hele drejer sig ikke blot om viden og kundskaber. *Holdningen* hertil er nok så afgørende.

Det er formentlig realistisk at konkludere, at det store ministerielle forvaltningsorgan, der byggede sig op omkring reformprojekterne i Grønland, bogstaveligt talt fik *etableret* sig. Grønlandsadministrationen er blevet et traditionelt dansk juridisk imperium. Værre er, at dette forvaltningsorgan viser visse tegn på stivnen og stagnation. Det er umådeligt betænkeligt, når en usædvanlig udviklingsproblematik netop presser på.

Da statsminister Hans Hedtoft efter afslutningen af Grønlandskommissionen i 1950 satte gang i den såkaldte nyordning, omfattede de administrative strukturændringer også nogle rent *personelle* omplaceringer. På en måde er vi i en tilsvarende situation i dag. Det kan vel ikke overraske, så mange år efter. Men det er vigtigt at erkende det fuldtud. Det kan blive døden for en *ny* nyordning, hvis man ikke foretager de interne ændringer, der skal til i praksis.

I den henseende mener jeg, at man nu må anvende den samme radikalitet, som mærkes bag dannelsen af det nye ministerium for forureningsbekæmpelse. Her skal man bl. a. arbejde med ferskvands- og grundvandsbeskyttelse, støjproblemerne, luftforureningen, kemikaliegiftstofferne, kampen mod fast affald og mod ødelæggelse af vore levnedsmidler og meget mere – altså det fysiske miljø som helhed. Lad mig citere minister Jens Kampmann:

‘Dette meget store område kræver efter min opfattelse en utraditionel opbygning af det nye ministerium. Jeg ønsker desuden at arbejde mere åbent, end man traditionelt gør det i ministerierne, og jeg mener også, at den hidtidige offentlige rekrutteringspolitik bør ændres for Forureningsministeriets vedkommende ...

Både i det nye departement for forureningsbekæmpelse og i en evt. kommende styrelse bør man arbejde tværfagligt. Problemerne er netop af typisk tværfaglig karakter ...

Viden alene er imidlertid ikke nok; der kræves også nytænkning og fantasi. Vi må i dette arbejde løbende have kontakt med kreative personkredse, bl. a. de, der rejste forureningssagen herhjemme og stædigt holder ud.

Med et selvstændigt ministerium for forureningsbekæmpelse og med en samling af opgaverne er der nu givet mulighed for at skabe en slagkraftig organisation – foreløbig på centralt plan. Dette er en af forudsætningerne for en indsats på miljøvernsområdet.¹⁸

Ministeriet for Grønland *er* et helt, selvstændigt ministerium. Og sagsområderne spænder over mange ministeriers arbejdsfelter. Et *helt samfunds* problemer og forvaltning er samlet i dette specielle grønlandsministerium. Dette faktum rummer i virkeligheden meget store muligheder. Det rummer først og fremmest muligheden for en samfundskulturel helhedsvurdering og en praktisk helhedsstrategi over for hele dette samfund. Jeg mener, at det er en ret enestående chance for at nå frem til sammenhæng og koordination – en langt større chance end storsamfundets betingelser indtil nu med dets voldsomme atomisering, opsplitningen af forvaltningsorganerne, af tilnærmelserne, af kræfterne.

Hvis man overhovedet ønsker at opretholde Ministeriet for Grønland, synes jeg, at det kun vil kunne accepteres, såfremt dette ministerium og dets underinstanser får en ansigtsløftning, en væsentlig ny skikkelse.

Det må endelig for fuldstændighedens skyld nævnes, at der i den nuværende grønlandsadministration, hernede og deroppe, faktisk findes en hel del højt kvalificerede embedsmænd, som i hovedsagen er *enige* i det, jeg har sagt i dette foredrag. Vælger man at gøre disse forslag, som naturligvis også andre end jeg har puslet med, til *overordnede hensyn*, så må man sikkert placere de folk centralt i både sagsbehandling

og planlægning – sammen med de nye folk udefra, der nok skal til, når arbejdet skal omstruktureres efter nye, overordnede retningslinier.

5. Afslutning og udspil

Dermed er vi omsider nået tilbage til foredragets *ouverture*: Det store *almene* perspektiv, der ligger gemt i en bred social og menneskelig vekselvirkning mellem grønlændere og danskere – den dybtborende kulturdiallog, vi aldrig har haft, men som vi kan få.

Det gælder om nu at udnytte det *lykketraf*, som jeg godt tør kalde det: At vi inden for rigets formelle grænser har to folk, der netop er forskellige; to folk, der møder frem med hver sin historiske og geografiske baggrund og hver sin måde at løse fundamentale menneskelige tilværelsesproblemer på. Og det er endda to forskellige folk, som egentlig er ganske sympatisk indstillet over for hinanden!

Ikke mindst dét er ikke noget dårligt udgangspunkt for en dialog og for en gensidighed i relationerne hen over det store og dybe Atlanterhav. Danmark forpassede i høj grad lejligheden i forholdet til Færøerne (men den lejlighed *kan* vel forresten godt komme igen – og bør formentlig snarest gøre det). Nu ligger den *grønlandske* udfordring på bordet.

I Danmark bør man virkelig forstå, at Grønland og samfundsbilledet deroppe er et *spejl*, der gengiver det *danske* samfund og den danske kultur på godt og ondt; endda et af disse barberspejle, som forstørrer fysiognomiske ufuldkommenheder op. Meget af det, der går skidt i Grønland, går netop ofte skidt, fordi opgaverne gribes an med holdninger og metoder, som afslører svaghederne i det danske samfund, åbenbarer vore egne kulturproblemer hernede – og blottælger de punkter, hvor man i hjemmedansk politisk og administrativt arbejde lader trivielle rutiner dominere over ideerne, fantasien og dristigheden.

De af mine tilhørere, der kun kender Grønland fra Knud Rasmussens skildringer, skal vide, at Grønland – uanset moderne udviklingskaos og uanset de evindelige, bekymrede økonomidiskussioner – *stadigvæk* er et meget vidunderligt land! Et land, som grønlænderne og ganske mange danske holder meget af. Det er i sit menneskeliv, i sin natur og sin politiske problematik en overordentlig spændende del af verdenskulturen, også selv om vi erkender, hvad vi bør, at grønlandsproblemerne som sådan har mange paralleller til udviklingsproblemer de fleste steder på kloden.

Jeg har her omtalt grønlænderne i bevidst generaliserende vendinger og betegnet dem som et realistisk, positivt og tillidsfuldt indstillet folk. (Men der er naturligvis, dér som her, også mange stude og slubberter og idioter). Og jeg kunne godt her til slut have lyst til at generalisere videre og sige: Grønlænderne er også i høj grad *bohêmer*! De mestrer i stort omfang den kunst at lade materiel velbehagelighed,

borgerlig konformitet og ydre perfektionsdyrkelse træde i baggrunden til fordel for afveksling, aktivitet, uhøjtidelighed og fest – og *oplevelse* og *fordybelse*, i såvel det sociale som i det landskabelige miljø.

Det er jo sådanne holdninger og egenskaber, man nu er igang med at lede efter med lys og lygte og *nyskabe* i den vesterlandske civilisation. Det er en livsstil, der kan komme til at få gennemslagskraft i fremtidens verdensudvikling.

Jeg begyndte foredraget med en anekdote og vil gerne slutte af med een til: Den franske marskal, Lyautey, bad engang sin gartner om at plante et bestemt træ den næste dag. 'Jamen,' sagde gartneren, 'det træ vil jo først bære frugt om 100 år.' – 'Nå,' svarede marskallen, 'hvis det forholder sig sådan, så plant træet allerede i *eftermiddag*!'

En sådan fremsynethed vil jeg hermed anbefale, før Tinget går over til næste punkt på dagsordenen!

Noter og henvisninger:

1. Senest i bogen *En livsform ved korsvejen: Grønlændernes møde med vesterlandsk velfærdspolitik*, der udsendtes af Gyldendal i slutningen af september 1971. Der henvises til bogens mere omfattende oplæg, herunder det fyldigere baggrundsstof og en række bibliografiske oplysninger.
2. Kursiveringen er foretaget af nærværende foredrags forfatter; den refererede diskussion er hentet fra dagbladet Politiken for den 7. marts 1965.
3. Citeret fra de trykte landsrådsforhandlinger, Godthåb 1951, s. 66.
4. Jfr. den dupliserede publikation fra Statens samfundsvidenskabelige Forskningsråds symposium 7. og 8. november 1969 om forskningsbehov og forskningsmuligheder i Grønland, s. 48.
5. Førstedirektør *Ebbe Groes* (1969), cit. i note 14, side 114 i bogen »En livsform ved korsvejen«.
6. Kronik i Dagbladet Politiken den 29. april 1970.
7. Se bl. a. denne udtalelse af grønlandsministeriets departementschef, *Erik Hesselbjerg*, til Sveriges Radios TV-program (»Fokus«) om grønlandsproblemerne, der udsendtes den 23. september 1971 – dagen før udgivelsen af og i anledning af bogen »En livsform ved korsvejen«:
'Der findes ingen politik, som helt adskiller sig fra den nuværende. Det er urealistisk at tro, at den helt kan forandres. Men den kan jo modificeres.'
8. Uddrag af *Jens Kampmanns* kronik i dagbladet Politiken den 23. oktober 1971: »Vi skal ikke vente til den ellevte time«.

På linie med minister Kampmanns opfattelse om behovet for *radikal* omstrukturering af de administrative centralorganer – se administrationschef *H. Engberg-Pedersen* i kronikken »Hvad vil vi med arbejdstiden?« (Politiken 13. juni 1971):

'... Disse i vort samfund udmærkede og uundværlige organer vil uvægerligt blive præget af forsigthighed og fantasibegrænsning. I kommissionerne sidder overanstrengte embedsmænd, som ikke øjner nogen mulighed for at overkomme det arbejde, der måtte gøres, hvis samfundet skulle beslutte at tage store og uventede skridt. Der sidder også repræsentanter for alle organisationer med det embede at holde hinanden i skak, så den økonomiske fordeling ikke forskyder sig til skade for nogen. I forskningsinstitutterne vil man af respekt for de videnskabelige traditioner helst kun udtale sig om det, der allerede foreligger, og tvinges man til at udsige noget om fremtiden, taler man lavmælt og med alle tænkelige forbehold.

Det er det modsatte, vi har brug for: en håndfuld frejdige folk, som blev fritaget fra anden virksomhed i et år, men fik deres løn uforandret, og som efter årets anstrengelser kunne forelægge

deres landsmænd et udkast til forskellige fremtider ... Målet skulle være at tilføre den offentlige debat et stærkere materiale end det, der kan fyres af i avisartikler eller radioforedrag, og samtidig et materiale, der ganske ubekymret satte spørgsmålstejn ved de ordninger, vi har, og udkastede til overvejelse, om de måske burde erstattes af andre.

Når man betænker den enorme konservatisme, som af naturlige grunde præger os alle, uanset tidens forandringer i teknik og kommunikation, kunne man finde det ikke blot tilladeligt, men højst påkrævet, at det kongelige danske demokrati satte nogle folk i gang med at udtænke og foreslå alternative ordninger for en række af vore livsforhold. Gør vi det ikke, risikerer vi blot, at det uhyre, man kalder udviklingen, kører umærkeligt af sted med os og bringer os derhen, hvor vi i grunden ikke ønskede at komme.'

Disse synspunkter kan uden videre overføres på grønlandsarbejdet. I den forbindelse kan det være af interesse at henlede opmærksomheden på kulturministeriets meget utraditionelle Betænkning nr. 517: En kulturpolitisk redegørelse, 1969, f. eks. afsnittet »Et blik ud i fremtiden«, s. 241-277. I forordet understreger *K. Helveg Petersen*, at 'hensigten med betænkningen er at lægge op til en debat, der kan tjene til vejledning i forbindelse med fremtidige politiske beslutninger.' Der gøres specifikt opmærksomhed på (s. 18), at der af en række væsentlige årsager *ikke* vil kunne gives en samlet redegørelse for den kulturelle situation i Grønland i denne betænkning.

Den omstændighed rejser det naturlige spørgsmål, om der ikke hurtigt bør tages skridt til udarbejdelse af en utraditionel, fremadrettet kulturpolitisk redegørelse for Grønland, jfr. også *H. Engberg-Pedersen* om behovet for 'en håndfuld frejdige folk' til sådanne opgaver. En kulturpolitisk afklaring på det grundlag kunne i bedste fald blive en vigtig løftestang for alternativt tænkning og do. handling.

Efter at ovenstående foredrag til mødet i Folketingets Fællessal er renskrevet med disse noter og henvisninger, har iøvrigt *K. Helveg Petersen*s afløser som kulturminister, *Niels Matthiasen*, i kronikken »Vi må lægge langt større vægt på miljø-dannelsen« (dagbladet *Aktuelt* den 15. november 1971), fremlagt tanker, der ligger meget tæt op ad foredragets *sociale* kulturtilnærmelse. Se desuden denne relevante passus: 'Kulturministeriets opgave er imidlertid ikke alene at pleje sine egne områder. Hvis ikke kulturministeriet kan få mulighed for at inspirere andre ministerier ... således at den samlede lovgivning præges af et kulturelt helhedssyn, løser det ikke sin opgave.'